

ความท้าทายและโอกาสจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวพ.ศ. 2553

ปิยะนุช เงินคล้าย¹

พงศ์สันต์ ศรีสมทรัพย์²

พศวิจน์ กนกนาก³

พนิดา ชินสุพลา⁴

บทคัดย่อ

พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๓ ได้ประกาศใช้โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนให้มีโอกาสที่จะพัฒนาตนเองไปสู่การเป็นพลเมืองดี ขณะเดียวกันผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำผิดที่เกิดจากเด็กและเยาวชนสมควรได้รับการดูแลและเยียวยาแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นเช่นกัน การวิจัยในครั้งนี้ ใช้การวิจัยเชิงปริมาณ ผสมการวิจัยเชิงคุณภาพ และได้ค้นพบว่าบทบัญญัติตามกฎหมายทั้ง 18 หมวด 206 มาตรา นั้นเป็นบทบัญญัติที่ดี หากได้รับการส่งเสริมและพัฒนาระบบที่เกี่ยวข้องในด้านโอกาสที่เด็กและเยาวชนจะได้รับการแก้ไขบำบัดพฤติกรรมแทนการดำเนินคดีอาญา ในด้านความเชื่อมั่นต่อมาตรการที่จัดทำขึ้นเพื่อพัฒนาเด็ก ในด้านความเข้าใจในเจตนารมณ์ของกฎหมายและตีความการบังคับใช้กฎหมาย และในด้านทรัพยากรด้านงบประมาณและอุปกรณ์อำนวยความสะดวกรวมทั้งบุคลากร และผู้ชำนาญการ

คำสำคัญ: ศาลเยาวชนและครอบครัว มาตรการแก้ไขบำบัด การคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชน

¹รองศาสตราจารย์, สาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

2086 ถนน รามคำแหง แขวง ห้วยหมาก เขต บางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240

e-mail: panidachin@hotmail.com

²รองศาสตราจารย์, สาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

2086 ถนน รามคำแหง แขวง ห้วยหมาก เขต บางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240

e-mail: panidachin@hotmail.com

³อาจารย์, สาขารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

2086 ถนน รามคำแหง แขวง ห้วยหมาก เขต บางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240

e-mail: panidachin@hotmail.com

⁴อาจารย์, สาขารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

2086 ถนน รามคำแหง แขวง ห้วยหมาก เขต บางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240

e-mail: panidachin@hotmail.com

The Challenges and Opportunities of Juvenile and Family Court Procedure Act B.E. 2553

Piyanus Ngernklay¹
Pongsal Srosomsap²
Potjavat Kanoknark³
Panida Chinsuvapala⁴

Abstract

The Juvenile and Family Court Act and Judicial Examination and Determination on Issues B.E 2553 were enacted with the objectives of protecting the rights of juveniles for good citizen development as well as helping the victims from damages caused by the juveniles. The quantitative research and qualitative research were carried out. It was found that the Act was suitable. It could yield more appropriate fruits if the procedure has been fully supported by the following measures: Enhancement of opportunities for juvenile to be cured and corrected before they enter criminal procedure, trust in Juvenile development program, understanding the purpose of intention and interpretation of the law, and availability of resources, places, budget, expertise and personnel.

Keywords: Juveniles and Family Court, cure and correction measures, child and juvenile rights protection

¹Associate Professor, Ramkhamhaeng University.

2086 Ramkhamhaeng Road, Hua Mak, Bang kapi, Bangkok 10240

e-mail: panidachin@hotmail.com

²Associate Professor, Ramkhamhaeng University.

2086 Ramkhamhaeng Road, Hua Mak, Bang kapi, Bangkok 10240

e-mail: panidachin@hotmail.com

³Lecturer, Public Administration, Ph.D. Ramkhamhaeng University.

2086 Ramkhamhaeng Road, Hua Mak, Bang kapi, Bangkok 10240

e-mail: panidachin@hotmail.com

⁴Lecturer, Public Administration, Ph.D. Ramkhamhaeng University.

2086 Ramkhamhaeng Road, Hua Mak, Bang kapi, Bangkok 10240

e-mail: panidachin@hotmail.com

ความสำคัญของปัญหา

การบังคับใช้พระราชบัญญัตินี้ให้เป็นไปตามเจตนารมณ์แห่งกฎหมาย โดยที่ผ่านมาพบว่าการปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้มีปัญหาที่สำคัญหลายประการ อาทิ

1. ปัญหาระยะเวลาในการตรวจสอบการจับกุมและสถานที่ในการควบคุมซึ่งกฎหมายกำหนดให้พนักงานสอบสวนนำตัวเด็กหรือเยาวชนที่ถูกจับไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุมทันที ทั้งนี้ภายในระยะเวลา ๒๔ ชั่วโมงนับแต่เวลาที่เด็กหรือเยาวชนไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ แต่เนื่องจากระยะเวลาที่จำกัดประกอบกับเวลาทำการของศาลเยาวชนและครอบครัวที่เปิดเฉพาะในเวลาราชการ ก่อให้เกิดปัญหาทางปฏิบัติในการควบคุมตัวเด็กและเยาวชนระหว่างรอส่งศาลกรณีจับกุมเด็กหรือเยาวชนภายหลังเวลาทำการศาล เนื่องจากสถานีดำรวจส่วนใหญ่ไม่มีสถานที่ควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนแยกออกจากสถานที่ควบคุมตัวผู้ใหญ่ตามข้อกำหนดของกฎหมาย

2. ความไม่ชัดเจนและการใช้ดุลยพินิจของผู้จับและศาลที่แตกต่างกันโดยเฉพาะในประเด็นที่กฎหมายไม่ได้ให้คำนิยามไว้ เช่น การจับกุมโดยละมุนละม่อม การคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การประจาน และความจำเป็นในการควบคุม เป็นต้น

3. ข้อกำหนดเกี่ยวกับการนำมาตรวจพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามมาตรา ๘๖ ซึ่งระบุว่า จะต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหาย ซึ่งเป็นการตัดโอกาสเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดส่วนในคดีที่ไม่มีเหยื่อหรือกรณีรัฐเป็นผู้เสียหาย เด็กและเยาวชนจะไม่มีสิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติตามมาตรการทางเลือกดังกล่าว

4. กฎหมายบังคับให้นำตัวเด็กหรือเยาวชนส่งไปยังศาลในท้องที่ที่จับกุมเท่านั้น

5. กรณีคดีเล็กน้อยซึ่งสามารถยุติได้ด้วยการปรับ กฎหมายไม่ได้ระบุชัดเจนว่ากระบวนการที่จะนำไปสู่การปรับนั้นต้องดำเนินการเช่นใดบ้าง

ดังนั้น เนื่องจากเรื่องดังกล่าวนี้เป็นเรื่องที่มีความสำคัญเร่งด่วนต่อกระบวนการยุติธรรมของเด็กและเยาวชน

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1 เพื่อศึกษาโอกาสและความท้าทายที่เกิดขึ้นจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓

2 เพื่อวิเคราะห์ปัญหาจากการนำพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๓ไปปฏิบัติ

3 เพื่อหารูปแบบและแนวทางในการพัฒนากฎหมายและระบบงานในกระบวนการยุติธรรมที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน

4 เพื่อนำผลการประเมินมาวิเคราะห์หาข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการเพิ่มประสิทธิภาพกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน

วิธีการวิจัย

โครงการศึกษาวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธี (methodology) ผสมระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) โดยกระบวนการในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพประกอบไปด้วยการค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร

วิชาการ (Documentary Research) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสนทนากลุ่ม (focus group) และการสัมภาษณ์ระดมความคิดเห็น

กระบวนการในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณประกอบไปด้วยการทอแบบสอบถามไปยังกลุ่มผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวพ.ศ.๒๕๕๓และวิเคราะห์ผลทางสถิติเพื่อเปรียบเทียบปัจจัยต่างๆที่เกี่ยวข้อง

กลุ่มเป้าหมาย

(1) กลุ่มเป้าหมายที่จะเป็นแหล่งข้อมูล (informants) ประกอบไปด้วยกลุ่มบุคคลดังต่อไปนี้

(ก) ผู้บริหารและบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมซึ่งมีส่วนร่วมในการยกร่างพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว

(ข) เป็นผู้ปฏิบัติงานในหน้าที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว

(ค) เป็นนักวิชาการผู้มีความรู้และ/หรือความสนใจด้านกระบวนการสำหรับเด็กและเยาวชน

(ง) บุคลากรขององค์กรที่มีใช้หน่วยงานรัฐ (NGOs) และองค์กรเอกชนที่ดำเนินงานด้านเด็กและเยาวชน

(จ) บุคคลอื่นใดซึ่งมีองค์ความรู้และประสบการณ์เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว

(2) และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่จะเก็บข้อมูลเชิงปริมาณได้แก่ ผู้ปฏิบัติงานในหน้าที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว การสุ่ม

ตัวอย่างแบบเจาะจงจำนวนกลุ่มละไม่น้อยกว่า 30 คน ได้แก่ กลุ่มเจ้าหน้าที่ที่ดูแลเด็กในชั้นตอนต่างๆ เช่น ตำรวจ สถานีพินิจ และนักสังคมสงเคราะห์หรือนักจิตวิทยา รวมประชากรที่ศึกษา ไม่น้อยกว่า 150 คน

วิธีการรวบรวมข้อมูล

(1) พื้นที่ การประชุมสัมมนาผู้บริหาร โดยเรียนเชิญบุคคลผู้มีคุณสมบัติข้างต้นเข้าร่วมด้วยอย่างน้อย ๕๐ คน/ครั้งโดยจัด ๔ ครั้ง ประกอบด้วย

ครั้งที่ ๑ จัดระดมความคิดเห็นในภาคเหนือ ณ จังหวัดเชียงใหม่

ครั้งที่ ๒ จัดระดมความคิดเห็นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ณ จังหวัดขอนแก่น

ครั้งที่ ๓ จัดระดมความคิดเห็นในภาคใต้ ณ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ครั้งที่ ๔ จัดระดมความคิดเห็นในส่วนกลาง ณ กรุงเทพมหานคร

(2) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับ ผู้บริหารและบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมซึ่งเป็นผู้มีส่วนร่วมในการยกร่างพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว

(3) การจัดสนทนากลุ่ม โดยเรียนเชิญบุคคลผู้ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติฯ จำนวนไม่ต่ำกว่า 10 คน/ครั้ง รวมทั้ง กลุ่มนักวิชาการผู้มีความรู้และ/หรือความสนใจด้านกระบวนการสำหรับเด็กและเยาวชน กลุ่มบุคลากรขององค์กรที่มีใช้หน่วยงานรัฐ (NGOs) และองค์กรเอกชนที่ดำเนินงานด้านเด็กและเยาวชนโดยจัดการสนทนากลุ่มอย่างน้อย 3 ครั้ง เพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วนตามประเด็นที่ศึกษา

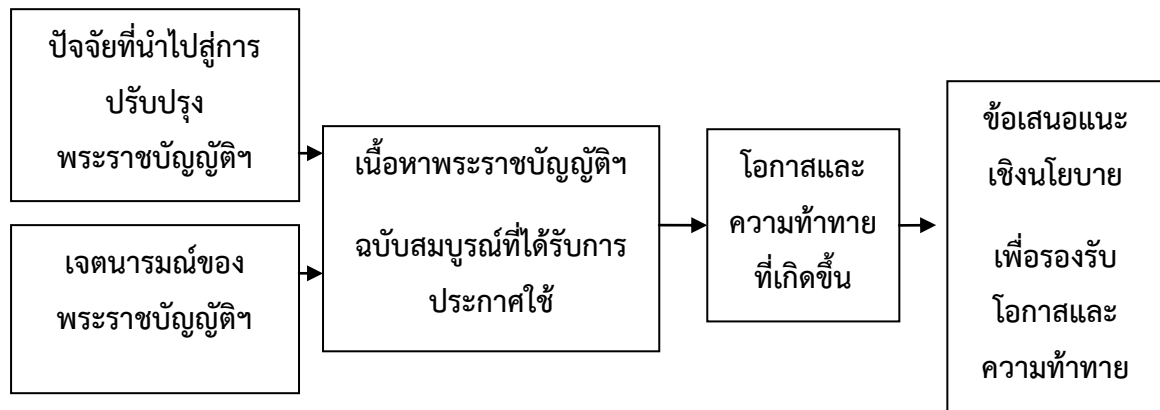
(4) กลุ่มเป้าหมายในการสัมมนาเผยแพร่ผลการศึกษาร่วมประกอบด้วย

(ก) บุคลากรที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับ
กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน
(ข) นักวิชาการ
(ค) สื่อมวลชน

(ง) องค์กรที่มีใช้หน่วยงานรัฐ (NGOs)
หรือองค์กรภาคเอกชนที่ดำเนินงานด้านเด็กและ
เยาวชน
ทั้งนี้ โดยมีจำนวนรวมไม่น้อยกว่า
100 คน

กรอบแนวทางในการวิจัย

ภาพประกอบที่ 1 แสดงกรอบแนวทางในการวิจัย

ผลการศึกษา

จากการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติฯ คณะผู้วิจัยพบว่า บทบัญญัติตามกฎหมายทั้ง 18 หมวด 206 มาตรา เป็นบทบัญญัติที่ดี หากได้รับการส่งเสริมและพัฒนาระบบที่เกี่ยวข้องจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการพัฒนาเด็กและเยาวชนของชาติให้เป็นคนดีในอนาคต อย่างไรก็ตามจากการติดตามข้อเท็จจริงหลังการบังคับใช้กฎหมาย คณะผู้วิจัยพบความท้าทายหลายประการดังนี้

1 โอกาสที่เด็กและเยาวชนจะได้รับการแก้ไขบำบัดพฤติกรรมแทนการดำเนินคดีอาญาและมาตรฐานของแผนการแก้ไขบำบัดพฤติกรรม

เด็กและเยาวชนมีโอกาสนับหลายขั้นตอนที่จะได้รับมาตรการแก้ไขบำบัด

พฤติกรรมแทนการดำเนินคดีอาญา ผู้มีอำนาจในการจัดให้มีมาตรการเหล่านี้ มีทั้ง ศาล ผู้อำนวยการสถานพินิจ และอัยการ มาตรฐานของมาตรการเหล่านี้จึงแตกต่างกันออกไปเช่น (1) ก่อนฟ้อง การตรวจสอบการจับ อำนาจอยู่ที่ดุลยพินิจของศาล เมื่อพนักงานสอบสวนส่งตัวไปตรวจสอบการจับหากศาลเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนมีความจำเป็นต้องเข้ารับการบำบัดรักษา หรือรับคำปรึกษาแนะนำ หรือเข้าร่วมกิจกรรมบำบัดใด ๆ ให้ศาลมีอำนาจกำหนดมาตรการเช่นนั้นได้ กรณีนี้ศาลแต่ละแห่งมีแนวทางที่แตกต่างกัน การทำแผนแก้ไขบำบัดโดยผู้อำนวยการสถานพินิจด้วยความเห็นชอบของอัยการ แต่ละจังหวัดมีแนวทางที่แตกต่างกัน หลาย ๆ แห่งเลือกวิธีที่จะให้มีการฟ้องกรณีที่ไม่มีผู้เสียหาย หรือ

ผู้เสียหายเป็นรัฐ (2) หลังฟ้อง ก่อนมีคำพิพากษา อำนาจของศาล กรณีโทษจำคุกไม่เกิน 20 ปี หากเด็กหรือเยาวชนสำนึกสำนึกในการกระทำ และผู้เสียหายยินยอมและโจทก์ไม่คัดค้าน ศาล เห็นว่าเด็กและเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้ และผู้เสียหายได้รับการชดเชยเยียวยาตามสมควร ให้ศาลมีคำสั่งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจ หรือบุคคลที่ศาลเห็นสมควรจัดให้มีการ ดำเนินการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู (มาตรา 90) และอำนาจที่ไม่ต้องมีคำพิพากษาของศาล หากศาลเห็นว่าพฤติการณ์แห่งคดียังไม่สมควรจะมีคำพิพากษา หรือผู้ที่จำเลยอาศัยอยู่ด้วยร้องขอ ศาลอาจกำหนดเงื่อนไขให้คุมประพฤติ หรือเข้ารับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู หรือเข้าร่วมกิจกรรม ทางเลือก หรือส่งตัวไปสถานพินิจ เพื่อดูแล ชั่วคราว แต่ต้องไม่เกินกว่าจำเลยมีอายุครบยี่สิบ สี่ปีบริบูรณ์ (มาตรา 132) หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการคุมประพฤติ หรือ การแก้ไข บำบัดฟื้นฟูให้เป็นไปตามข้อบังคับของประธาน ศาลฎีกา

การเปลี่ยนโทษและการใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน หลังมีคำพิพากษามาตรา 142 ศาลมีอำนาจที่จะใช้วิธีการสำหรับเด็กและ เยาวชนแทนการลงโทษอาญา เช่น ส่งไปควบคุม เพื่อให้ได้รับการฝึกอบรมที่ศูนย์ฝึกของกรมพินิจ หรือใช้การคุมประพฤติโดยกำหนดเงื่อนไขข้อ เดียวหรือหลายข้อตามมาตรา ๑๓๘ หรือใช้ มาตรการรอกการกำหนดโทษ หรือกำหนดโทษไว้ แต่รอการลงโทษ (มาตรา 144)

ความหลากหลายของมาตรการเหล่านี้ควร มีการกำหนดแนวทาง ข้อบังคับ หรือข้อกำหนด เพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปในแนวทางเดียวกัน กฎหมายได้เปิดช่องทางเอาไว้แล้ว เช่น ให้ ประธานศาลฎีกากำหนดข้อบังคับ และบางเรื่อง

ต้องให้ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาออกข้อกำหนด สิ่ง เหล่านี้ควรริบเร่งดำเนินการ และเผยแพร่ให้ ผู้เกี่ยวข้องทราบ หรือจัดให้มีการสัมมนา อบรม เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน

2. ความเชื่อมั่นต่อมาตรการที่จัดทำขึ้น เพื่อพัฒนาเด็ก

เมื่อเด็กผ่านกระบวนการฟื้นฟูบำบัด ชนิดต่าง ๆ หรือผ่านการคุมประพฤติด้วย ข้อกำหนดต่าง ๆ หลาย ๆ ฝ่ายยังคงเชื่อมั่นว่า มาตรการเหล่านั้นไม่ได้ผล ตัวเลขการกระทำผิด ซ้ำยังไม่ลดลง แม้บุคลากรในกระบวนการ ยุติธรรมเองก็มีจำนวนมากที่ไม่เชื่อมั่นใน กระบวนการเหล่านี้ทำให้คนเหล่านี้ไม่เห็น ความสำคัญในการคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชน หลาย ๆ คน อยากให้กลับไปใช้วิธีการแบบเก่า ใช้การลงโทษให้หลายจำ ความร่วมมือในการ บังคับใช้กฎหมายในคนกลุ่มนี้จึงมีน้อย มองว่า การคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนเป็นเรื่องยุ่งยาก ไม่เกิดประโยชน์

มาตรการที่จัดทำขึ้นเพื่อพัฒนาเด็กและ เยาวชนเหล่านี้ควรจัดให้มีการประเมินผลลัพธ์ ของแต่ละมาตรการ มีการตรวจสอบความ ถูกต้องของแนวคิด จัดให้มีการศึกษาวิจัยเพื่อ พัฒนามาตรการเหล่านี้อย่างเป็นระบบ เพื่อให้ มาตรการมีความหลากหลายทันกับการ เปลี่ยนแปลงของสังคมเด็กและเยาวชนที่มีความ เป็นพลวัตสูง สังคมชุมชนเปลี่ยนแปลงเร็ว มาตรการที่เหมาะสมจึงควรผันแปรตามพลวัต ของสังคมชุมชน ควรมีการสร้างองค์กรเครือข่าย เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนในแต่ละชุมชน ดึงผู้มีส่วนได้เสียและผู้เชี่ยวชาญมาเป็นสมาชิก กระบวนการบังคับใช้กฎหมายในขั้นตอนที่ผ่าน การใช้ดุลยพินิจของศาลได้เปิดโอกาสไว้แล้ว หากแต่ยังขาดแนวทางการปฏิบัติที่ชัดเจน ตาม

กฎหมาย การพัฒนามาตรฐานของแผนการ พัฒนาเด็กเป็นหน้าที่ของกรมพินิจฯ และในส่วน ของแผนที่องค์กรพัฒนาอื่น ๆ จัดทำ เป็นหน้าที่ ที่ศาลเยาวชนจะต้องให้การรับรอง จึงควรให้ ความสำคัญในมาตรฐานของแผนเหล่านี้ให้มาก ยิ่งขึ้น

3. การขาดความเข้าใจในเจตนาของ กฎหมาย และการตีความการบังคับใช้กฎหมาย

นับตั้งแต่กฎหมายมีผลบังคับใช้ เจ้า พนักงานผู้มีหน้าที่ตามกฎหมายยังตีความการ บังคับใช้กฎหมายไม่ตรงกัน เช่น

1. กรณีส่งตัวเด็กและเยาวชนไปศาล เพื่อตรวจสอบการจับกุม ให้นับระยะเวลาจากที่ พนักงานสอบสวนรับตัวเพื่อสอบสวนเบื้องต้น ณ ที่ทำการของพนักงานสอบสวน จนถึงเวลาที่เริ่ม นำส่งตัวเด็กไปให้ศาลตรวจสอบการจับกุม ไม่คิด ระยะเวลาการเดินทางไปศาล ต้องเป็นไปภายใน ๒๔ ชั่วโมง การที่เจ้าหน้าที่ตำรวจอ้างว่าส่งตัวไป ศาลไม่ทันจึงน่าจะเกิดจากการตีความการบังคับ ใช้กฎหมายไม่ถูกต้อง กฎหมายกำหนดแต่ เจื่อนไขการจับกุม และการปฏิบัติต่อเด็กและ เยาวชนที่ถูกจับกุม แต่ไม่ได้กำหนดเงื่อนไขเวลาที่ ชัดเจน เจ้าหน้าที่ผู้จับกุมต้องทำบันทึกการจับกุม ส่งข่าวให้ผู้ปกครอง และนำตัวส่งพนักงาน สอบสวนโดยเร็ว

2. กรณีการจับขอบ ศาลอาจมีคำสั่งให้ มอบตัวเด็กหรือเยาวชนให้แก่บุคคลที่ใกล้ชิดเป็น ผู้ดูแลเด็กหรือเยาวชนในระหว่างการทำนิติ หากจำเป็นอาจกำหนดให้เข้ารับการบำบัดรักษา หรือรับคำปรึกษาแนะนำหรือเข้าร่วม กิจกรรมบำบัดใด ๆ (ม. ๗๒ ว. ๒) ในทางปฏิบัติ พบว่า บางกรณี ศาลได้มอบหมายให้ ผู้พิพากษาสมทบเป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำ หรือ จัดกิจกรรมให้กับเด็กหรือเยาวชน ซึ่ง

กิจกรรมบำบัด ตลอดถึงการรับคำปรึกษาควร เป็นหน้าที่ของผู้ชำนาญการ โดยมีระบบการ ตรวจสอบคุณภาพของมาตรการที่จัดทำขึ้น นอกจากนี้แนวทางการตรวจสอบการจับกุมของ ศาลควรมีแนวทางที่กำหนดโดยประธานศาลฎีกา ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

3. กรณีไม่มีผู้เสียหาย หรือกรณี ผู้เสียหายเป็นรัฐ บางศาลตีความว่าไม่สามารถทำ แผนฟื้นฟูได้ทำให้เด็กและเยาวชนเสียโอกาส ทั้ง ๆ ที่กฎหมายมีเจตนาให้โอกาสแก่เด็กและ เยาวชน ควรกำหนดให้มีตัวแทนรัฐเป็นผู้ยินยอม ในกรณีดังกล่าว เช่น ให้อำนาจแก่อัยการเป็น ตัวแทนรัฐในการยินยอมให้จัดทำแผนฟื้นฟู

4. ความยุ่งยากในการจับกุมตัวเด็ก มาตรา 66 ห้ามมิให้จับกุมเด็กซึ่งต้องหาว่า กระทำความผิดเว้นแต่เด็กนั้นได้กระทำความผิด ซึ่งหน้าหรือมีหมายจับหรือคำสั่งของศาล ส่วน การจับกุมเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดให้ เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ อาญา ในทางปฏิบัติเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ในการ จับกุมยังเข้าใจเจตนาของกฎหมาย และวิธีการ จับกุมตัวเด็กตามข้อกำหนดของกฎหมายไม่ ตรงกัน เช่น การจับโดยละมุนละม่อม การ คำนั่งถึงศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ การทำ บันทึกการจับกุม การแจ้งข้อกล่าวหา การแจ้ง ผู้ปกครอง เป็นต้น ควรมีการจัดทำคู่มือและแนว ปฏิบัติในการจับกุมตัวเด็ก จัดให้มีการฝึกอบรม แนวปฏิบัติในการจับกุมตัวเด็กการสร้าง ความ เข้าใจในแนวทางการแก้ไขปัญหาคดีกระทำความ ผิดแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจ ให้เจ้าหน้าที่ตำรวจเห็น ความสำคัญของการจับกุมตัวเด็กในฐานะที่เป็น มาตรการหนึ่งในการพัฒนาพฤติกรรมการกระทำ ผิดของเด็ก

4. การขาดแคลนทรัพยากรด้านสถานที่ งบประมาณและอุปกรณ์อำนวยความสะดวก

หน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการแก้ไขบำบัดพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนยังมีความพร้อมในด้านสถานที่ และเครื่องมือเครื่องใช้ในการทำงานที่ไม่เท่าเทียมกัน หลาย ๆ จังหวัดขาดสถานที่ควบคุมตัวเด็กและเยาวชนที่เหมาะสม เครื่องมือและอุปกรณ์อำนวยความสะดวกไม่พอเพียง อาจแยกพิจารณาตามหน่วยงานได้ดังนี้

1. สถานีตำรวจ ในการสอบสวนเบื้องต้นที่สถานีตำรวจพบว่า สถานีตำรวจหลาย ๆ แห่ง ไม่มีห้องสอบสวนเฉพาะสำหรับเด็ก ไม่มีสถานที่เฉพาะสำหรับควบคุมตัวเด็ก นอกจากนี้การต้องนำตัวเด็กไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับ ตลอดถึงการที่ต้องนำตัวเด็กไปควบคุมที่สถานแรกรับของสถานพินิจในจังหวัดข้างเคียงเนื่องด้วยจังหวัดตนเองสถานพินิจยังไม่มีสถานแรกรับเด็กที่เหมาะสม อีกทั้งการสอบสวนพนักงานสอบสวนต้องเดินทางข้ามจังหวัดเพื่อสอบสวน กิจกรรมเหล่านี้ล้วนเป็นการเพิ่มค่าใช้จ่ายให้กับสถานีตำรวจ เช่นเพิ่ม ค่าเดินทาง ค่าที่พัก บางครั้งยานพาหนะไม่พอเพียง

2. สถานพินิจ ถึงแม้ว่าจะได้มีการจัดตั้งสถานพินิจครบทุกจังหวัด แต่หลาย ๆ จังหวัดไม่มีสถานที่ควบคุมตัวเด็กที่เหมาะสม ทำให้ต้องนำตัวเด็กไปฝากไว้จังหวัดใกล้เคียง ด้านสถานพินิจที่มีสถานแรกรับเด็กและเยาวชนหลายแห่งก็ยังขาดแคลนที่พักของเจ้าหน้าที่ที่ทำหน้าที่ควบคุมตัวเด็ก

หากต้องการให้เจตนาของกฎหมายบรรลุผล จำเป็นต้องปรับปรุงสถานที่ โดยสถานีตำรวจควรมีห้องควบคุมตัวเด็ก และห้องสอบสวนเด็ก สถานพินิจควรพิจารณาให้มีสถาน

แรกรับที่มีมาตรฐานและให้กระจายครอบคลุมทุกภูมิภาค คำนึงถึงการเดินทางของผู้ที่เกี่ยวข้อง ไม่ให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทางมากเกินไป

5. การขาดแคลนบุคลากร และผู้ชำนาญการ

ในอุดมคติ บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาพฤติกรรมเด็กและเยาวชนควรเป็นผู้ชำนาญการเฉพาะทาง มีการสร้างเครือข่ายผู้ชำนาญการเฉพาะทางเพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะด้าน หรือร่วมการจัดทำแผนแก้ไขบำบัด อาจพิจารณาแยกกลุ่มผู้ชำนาญการเหล่านี้เป็น

1. เจ้าหน้าที่ตำรวจ การสอบสวนคดีเด็กและเยาวชนควรจัดให้เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนที่ผ่านการอบรมด้านคดีเด็กและเยาวชน มีการขึ้นบัญชีพนักงานสอบสวนเฉพาะคดีเด็กและเยาวชน จัดค่าตอบแทนพิเศษ นอกจากนี้ ให้มีการอบรมเจ้าหน้าที่ตำรวจที่เกี่ยวข้องกับการจับกุมตัวเด็ก ให้เข้าใจและเห็นความสำคัญของกระบวนการในการจับกุมตัวเด็กและเยาวชน ให้รู้ขั้นตอนของกฎหมายและมีความเข้าใจในเจตนาของกฎหมาย

2. ศาลคดีเด็กและเยาวชน ควรกำหนดแนวปฏิบัติสำหรับศาลคดีเด็กและเยาวชนทั่วประเทศให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน เช่นกรณีตรวจสอบการจับ การเสนอแนวทางการแก้ไขบำบัดในขั้นตอนต่าง ๆ การตรวจสอบแผนบำบัดที่จัดทำโดยสถานพินิจ เป็นต้น ในการนี้อาจพัฒนาให้ศาลคดีและเยาวชนเป็นศาลชำนาญการ เพื่อทำหน้าที่แก้ไขพฤติกรรมเด็กและเยาวชนโดยตรง บทบาทของศาลในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมจึงเป็นศูนย์กลางที่มุ่งไปที่การเยียวยาผู้ได้รับความเสียหาย การค้นหาแนวทางการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้กลับเป็นคนดีของสังคม มากกว่าการตัดสินลงโทษ

3. เจ้าหน้าที่สถานพินิจ ควรพัฒนาให้เป็นสถาบันที่มีความเชี่ยวชาญที่หลากหลาย สามารถแก้ไขปัญหาเด็กในหลาย ๆ ลักษณะ มีการสร้างเครือข่ายและใช้ทรัพยากรร่วมกัน ระหว่างสถานพินิจในภูมิภาคเดียวกัน หาอัตราเพื่อบรรจุบุคลากรที่ขาดแคลนให้พอเพียง หรือการจัดตั้งเครือข่ายกับหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อให้ได้บุคลากรที่เชี่ยวชาญ เช่น นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ จิตแพทย์ นักพัฒนาเด็ก รวมทั้งจัดให้มีการสัมมนา ฝึกอบรม ศึกษาดูงาน เพื่อนำไปสู่แนวทางการแก้ไขปัญหาที่หลากหลายและสอดคล้องกับปัญหาที่เผชิญอยู่จริง

4. อัยการ จัดให้มีอัยการคดีเด็กและเยาวชนให้เป็นผู้ชำนาญการด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชน มีความเข้าใจในเจตนาของการทำแผนแก้ไขบำบัดของสถานพินิจ ดำเนินการฟ้องคดีเด็กและเยาวชนโดยให้อีกโอกาสที่เด็กจะเกิดสำนึก และการแก้ไขปรับปรุงพฤติกรรม เป็นผู้ให้ความรู้ในข้อกฎหมายและเจตนาของกฎหมายแก่บรรดาเครือข่ายที่ทำหน้าที่แก้ไขพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน

5. ทีมสหวิชาชีพ จัดให้มีการสัมมนาฝึกอบรม ทีมสหวิชาชีพโดยให้ความสำคัญต่อกิจกรรมการพัฒนาเด็กและเยาวชน จัดหาคำตอบแทนที่เหมาะสม จัดให้มีการประเมินผลการดำเนินงานของทีมสหวิชาชีพ สนับสนุนให้เกิดการทำงานแบบมีส่วนร่วม ไม่ใช่ให้มีทีมภายนอกเพียงเพื่อให้เป็นไปตามกฎหมาย แต่ต้องบูรณาการการทำงานร่วมกันเพื่อให้เด็กและเยาวชนได้ประโยชน์สูงสุด

6. องค์กรเอกชน ที่จัดตั้งเพื่อแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชน ควรมีการกำหนดมาตรฐานกลาง มีการตรวจและติดตามเพื่อประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง องค์กร

เอกชนได้เปรียบตรงที่ไม่ติดด้วยข้อจำกัดของระเบียบราชการ หากพัฒนาให้มีมาตรฐานที่ดีจะเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชน

ทั้งนี้ การจัดให้มีการสัมมนาเครือข่ายผู้เกี่ยวข้องทั้ง 6 ด้านข้างต้นเป็นระยะ เพื่อรวบรวมปัญหาอุปสรรค ค้นหาแนวทางแก้ปัญหา ร่วมกัน โดยเจ้าภาพอาจเป็นหน่วยงานกลาง เช่น สำนักงานกิจการยุติธรรม และใช้การประสานงานการดำเนินงานผ่านทางคณะกรรมการบริหารงานยุติธรรมระดับชาติ หรือใช้การสร้างเครือข่ายระดับภูมิภาค ใช้ระบบเครือข่ายในการบริหารจัดการ โดยรัฐอุดหนุนงบประมาณ

ข้อเสนอแนะในภาพรวม

1. ควรมีคู่มือในการปฏิบัติงานให้ตำรวจได้รับทราบเพื่อเป็นแนวปฏิบัติแบบเดียวกันและป้องกันการฟ้องร้อง มีแบบฟอร์มในการทำงานที่ง่ายต่อการปฏิบัติ มีฐานข้อมูลการสอบสวนที่สามารถตรวจสอบได้ เพื่อให้การทำงานสะดวก รวดเร็ว และมีมาตรฐาน

2. ควรแก้กฎหมายที่เป็นอุปสรรคตัวอย่าง เช่น กฎหมายไทยมีหลักปฏิบัติเช่นเดียวกับกฎหมายของหลาย ๆ ประเทศ คือการให้ความสำคัญอย่างมากในเรื่องการคุ้มครองสิทธิ สวัสดิภาพ และวิธีปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนโดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๓ ซึ่งได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๓ และมีผลใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนด 180 วัน หลังจากประกาศกฎหมาย ซึ่งได้รับการแก้ไขปรับปรุงเรื่องเด็กและเยาวชน

ให้ทันสมัย เพราะในหลายปีที่ผ่านมามีปัญหาจากการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนเกิดขึ้นมากมาย และมักจะมีรูปแบบการกระทำผิดใหม่ ๆ เกิดขึ้นเสมอ

ประเด็นปัญหา คือเมื่อเด็กและเยาวชนได้กระทำความผิด บุคคลเหล่านั้นจะต้องรับโทษตามกฎหมายหรือไม่ มากน้อยเพียงใด การกระทำผิดดังกล่าวเกิดจากการรู้เท่าไม่ถึงการณ์หรือไม่ และอนาคตของเด็กและเยาวชนทั้งชีวิตจะเปลี่ยนแปลงไปในรูปแบบใดหากถูกลงโทษ หรือหากถูกละเว้นโทษตามกฎหมาย ซึ่งควรมีบทลงโทษให้เหมาะสมกับการกระทำผิด

3. ควรมีมาตรการในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในชุมชนโดยการเข้าพบ พูดคุย อธิบาย ถึงแผนงานร่วมกัน เมื่อมีกลุ่มเสี่ยงที่ต้องติดตาม ประเมินผล และเฝ้าระวังพร้อมกัน เช่น มีการประชุมร่วมกัน ระหว่าง ตำรวจ อัยการ สถานพินิจ คุมประพฤติ ทีมสหวิชาชีพ ท้องถิ่น หรือผู้แทนชุมชน ศาล จะได้มีแนวปฏิบัติที่ตกลงกันล่วงหน้าในการแก้ปัญหาเด็กและเยาวชน

4. ควรมีมาตรการให้ความรู้ ความเข้าใจ กับเด็กและเยาวชน เกี่ยวกับกฎหมายเบื้องต้น เช่น การกระทำความผิดเป็นสิ่งผิด เพื่อไม่ให้ผู้ใหญ่สามารถหลอกใช้เด็กได้ เนื่องจากถ้าเด็กถูกจับกุม จะได้รับโอกาส หรือได้รับโทษน้อยกว่าผู้ใหญ่ จึงมักมีการหลอกใช้เด็กโดยให้เงินเป็นค่าจ้างตอบแทนเป็นต้น

5. ควรมีมาตรการเปลี่ยนทัศนคติของบุคลากรในการทำงาน ให้เห็นความสำคัญของงาน และการแก้ไขปัญหาที่แท้จริงเป็นการสร้างจิตวิญญาณที่ถูกต้อง ทำงานเพื่อสร้างอนาคตที่ดีต่อประเทศชาติ มิใช่ทำงานเพื่อผลงาน ซึ่งจะทำให้ลดความขัดแย้งในการปฏิบัติงานของฝ่าย

ต่าง ๆ ได้และเสริมสร้างความร่วมมือในการทำงาน

6. ควรมีการวางระบบนโยบายให้มีความสมบูรณ์ทั้งระบบ ตั้งแต่ความชัดเจนของนโยบาย การบูรณาการการทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง การให้ความรู้แก่ เด็ก เยาวชน และครอบครัว มีกระบวนการทั้งในเชิงรุกและเชิงป้องกันรวมทั้งการสร้างเครือข่าย และความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชน ด้วยการปลูกจิตสำนึกของผู้คนในสังคม

7. แก่กฎหมายในเรื่องเงื่อนไขเวลา สถานที่ สถานที่สำหรับการปฏิบัติงานในทุกขั้นตอน One stop service ที่ศาล หรือสถานที่ที่เป็นศูนย์ปฏิบัติการ

8. มีผู้ชำนาญการเฉพาะในแต่ละเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน เช่น แต่งตั้งพนักงานสอบสวนที่มีความรู้ ความชำนาญ เป็นผู้ปฏิบัติงานเป็นการเฉพาะ ให้มีพนักงานอัยการที่รับผิดชอบคดีเด็ก เป็นผู้รับผิดชอบเฉพาะ และจัดอบรมพัฒนาความรู้ ความสามารถบุคลากรอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะทางปฏิบัติ

ประเด็นของการ มีความแตกต่างกันในเรื่องของการเจาะลึกถึงสาเหตุของการกระทำ ความผิดมากขึ้น โดยยึดหลักการค้นหาสาเหตุแห่งการกระทำความผิดของเด็กเป็นหลัก ได้แก่ “ให้ความสำคัญกับขั้นตอนการคัดกรอง จำแนกมากที่สุด เหมือนถ้าติดกระดุมเม็ดแรกถูกก็จะถูกไปจนเม็ดสุดท้าย”

ประเด็นของการดำเนินการที่เป็นการอบรม แนะนำ และให้คำปรึกษา ได้แก่ “ให้ความรู้ทั้งทางวิชาการ และปฏิบัติการในเรื่อง

กฎหมาย สภาสังคม เพื่อประโยชน์ต่อตัวเอง และส่วนรวมในอนาคต”

ประเด็นการ เน้นการพัฒนาระบบมากขึ้น ได้แก่ “การนำเอาข้อขัดข้อง หรือแนวทาง กระบวนการที่ไม่ชัดเจนในอดีตมาแก้ไขจนระบบ ให้ชัดเจน”

ประเด็นการ เน้นคุณค่าความเป็นมนุษย์ และความสำคัญในตัวเด็กและเยาวชนได้แก่ “กระบวนการนี้เป็นการให้ทั้งสิทธิและเสรีภาพ

ทั้งสองฝ่าย และเป็นการเข้าใจในความแตกต่าง ของความเป็นมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องพื้นฐาน ของอารมณ์ ฐานะ ซึ่งทั้งสองฝ่ายต้องร่วมกัน พิจารณาซึ่งกันและกัน”

ประเด็นการ เน้นการสร้างเครือข่ายและ การแก้ไขอย่างครบวงจร ได้แก่ “กระบวนการ เริ่มต้น คือการค้นหาสาเหตุในเชิงลึก ตอนกลาง คือ การแก้ไข บำบัด ตอนสุดท้าย คือ การ ติดตามเด็ก เมื่อกลับสู่สังคม”

References

- Government Gazette (2553). **Juvenile Procedure Act and the Juvenile and Family**. B.E. 2553. Bangkok: Government House.
- Government Gazette. (2546). **Child Protection Act BE 2546**. Bangkok: Government House.
- Government Gazette. (2550). **Act to protect victims of domestic violence**. B.E.2550. Bangkok: Government House.